

Zeevisserij en Zeemacht onder Karel V

(Eerste helft van de XVIe eeuw)

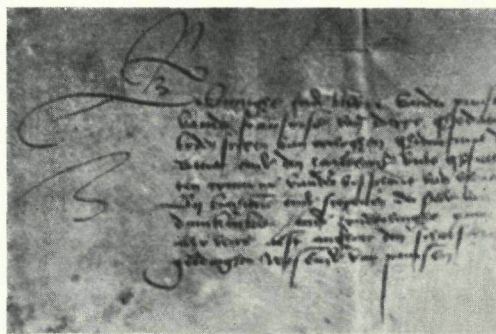
door R. DEGRYSE

(Vervolg.)

3. - DE ORGANISATIE VAN DE KAAPVAART EN DE REORGANISATIE VAN DE ADMIRALITEIT

Na het sluiten van het wapenbestand van 1537 duurde het niet lang of de Fransen begonnen de Vlaamse vissers op zee opnieuw te verontrusten. Weldra voegde zich hierbij nog de vijandschap van de Schotten, Frankrijks bondgenoten, die niet wilden dat de Vlamingen binnen hun territoriale wateren (7 mijlen van de kust) kwamen vissen en om die reden alle Vlaamse buizen, die ze er aantroffen, door hun oorlogsbodems lieten praaien en brandschatten. De keizer, die reeds in 1539 aanstalten tot de inrichting van een oorlogsmarine gemaakt had, nam het jaar daarop het initiatief tot een maatregel, die veel belangrijker was. Door zijn bekende ordonnantie van 27 December 1540 ging hij inderdaad over tot de wettelijke organisatie van de nationale admiraliteit. Zeemacht en admiraliteit met al wat er bij hoorde als konvooiering, kaapvaart en de oorlog op zee kwamen onmiddellijk onder het keizerlijk gezag te staan. De zeesteden mochten voortaan in dienst van de keizer voor eigen rekening aan kaapvaart doen, op voorwaarde een deel van de gemaakte prijzen aan de admiraal of de vice-admiraal af te staan. De admiraal zelf werd verlaagd tot de rang van hoger officier, die minder met militaire, dan wel met administratieve en juridische functies belast werd en op zee door een vice-admiraal vervangen kon worden. De jurisdictie over alle betwistingen in zake de kaapvaart werd voortaan voorbehouden aan de admiraliteitsraden, waarvan er een permanent te Duinkerke gevestigd werd. Het volledig maritiem beheer ressorteerde van nu af aan uitsluitend onder de bevoegdheid van de keizerlijke regering in de Nederlanden, namelijk van het Commissariaat voor Oorlog en Marine, evenals van de Geheime Raad. De keizerlijke superintendant van marine, Cornelius de Schepper, alias Scepperus, die tevens lid van de Geheime Raad was, zag zich aldus in zijn ministerieel ambt bevestigd.

Dat de keizer goed gedaan had, bleek in de loop van het jaar 1542, toen Frans I, na de vrede verbroken te hebben, de oorlog (4^e oorlog) tegen de keizer opnieuw wou inzetten. In Augustus 1542 ging Maria van Hongarije, de landvoogdes dan ook over tot het treffen van alle maatregelen nodig voor de verdediging van de kust en de grenzen, de konvooiering van de koopvaardij en de zeevisserij en de strijd op zee. De Staten van Vlaanderen kregen bevel tot dit doel een « bede » van 160.000 carolus aan te wenden. Van dit bedrag moesten 50.000 florijn carolus gebruikt worden voor het onderhoud van zowat 6.000 man voetvolk en 800 man ruitery, die reeds op bevel van de provincie-gouverneur van Vlaanderen en Artezië ter verdediging van de kust en de grenzen gelicht en ingezet geworden waren.

Titel van de rekening door de schepenen van Duinkerke in 1544 opgemaakt in verband met de door hun beide konvooschepen dat jaar gemaakte buit.

Men leest : « Rekeninghe ende bewijs vandenprinse vande fransoise van dieppe ghedaen by den scepen van oorloghen ghenaept den arent ende den hazewint uute ghereet ten conuoye vander visscherie van Vlaendren by burchmeestre ende scepenen der stede van dunckerke ende zonderlinghe omme alzo verre alst den schotschen goedinghen wesende van prinzen. »

(Nieuwpoort. Oud archief, nr 4843. Foto van Dhr J. Hinne-man, Nieuwpoort.)

Brugge en het Brugse Vrije van hun kant ontvingen van de Staten van Vlaanderen de opdracht voor de verdediging van het Zwin, de koopvaardij en de grote visserij, vijf oorlogsbodems uit te rusten en hiervoor van de aan hen toegewezen credieten een som van 25.000 carolus te besteden. De vijf door de Staten van Vlaanderen in de vaart gebrachte vaartuigen waren de *Marie*, als admiraalschip, de *Bonaventure*, de *Anna*, de *Treurniet* en het *Serpent*, dat te Duinkerke besteld en gebouwd geworden was. Hun gezagvoerder was kapitein Jan Breydel. Deze wist zich met zijn smaldeel in September 1542 van twee vijandelijke schepen meester te maken.

De *Treurniet* ging evenwel kort daarop door schipbreuk in het Zwin verloren. Ten slotte bleven er maar drie vaartuigen van de vijf meer over. Ze bleven ook tijdens de winter van 1542-43 de konvoiering van de kleine visserij voortzetten.

Naast de vloot van de Staten van Vlaanderen kwam er in uitvoering van het keizerlijk decreet van 1540 op de kaapvaart en de admiraliteit voor de eerste maal ook een nationale oorlogsmarine afhankelijk van de keizer tot stand.

Deze had inderdaad op 30 September 1542 door een nieuw decreet aan alle zeelieden, reders en scheepsbouwers het verbod opgelegd op straf van dood het land te verlaten en hen tevens het bevel gegeven zich gereed te houden voor dienstneming bij de oorlogsmarine, waarvan de organisatie in Zeeland aanvang genomen had. Verder gebod hij

aan alle zeesteden van Vlaanderen, Zeeland en Holland hem elk een of meerdere oorlogsbodems te leveren. Aldus zond de gemeente Nieuwpoort hem een vaartuig met twee « meerssen » (masten), dat evenwel reeds op 10 November 1542, vermoedelijk bij zijn eerste uitvaart, voor de kust nabij Dover verging. In deze voorwaarden blijken alleen Oostende en Duinkerke tot de vorming van deze nieuwe keizerlijke marine te hebben bijgedragen.

Eerst na de winter kon de oorlogsvloot, samengesteld uit 11 schepen, bijeengebracht worden. Ondertussen nochtans had de keizer met de koning van Engeland een geheim accoord voor wederzijdse bijstand besloten. Het duurde dan ook niet lang meer of de krijgsverrichtingen op zee konden worden ingezet.

Op 2 April 1543 inderdaad ontving Geraard van Meckeren, de gezagvoerder van de keizerlijke zee-macht, het bevel uit te zeilen en de Engelse vloot te ralliëren. Nadat hij deze verbinding tot stand gebracht en aldus de Fransen van hun Schotse bondgenoten afgesneden had, ging van Meckeren over tot een aanval op de Atlantische kusten van Frankrijk ten zuiden van de Garonne, waar hij de haven van Bordeaux razzeerde. Na verschillende dergelijke razzia's keerde hij met een aanzienlijke buit, waaronder niet minder dan 17 vijandelijke schepen, naar Veere, de standplaats van de admiraliteit terug. Dit gunstig resultaat zette overigens de zeesteden aan voor eigen rekening ook oorlogsbodems uit te sturen. Tijdens de zomer wisten de konvoischepen van Duinkerke en Oostende, res-

pectievelijk de *Hazewind* en de *Bytere*, eveneens buit te maken. De Duinkerkenaars kaaptten aldus een klein Frans vaartuig, de *Vlieghere*, die ze naar hun haven oprachten.

Alhoewel de grote visserij dat jaar (1543) door de konvooschepen van de zeesteden zelf geëscorteerd werd, zagen de Staten van Vlaanderen zich nog tijdens de zomer voor de opdracht geplaatst een nieuwe bedde van 300.000 voor de voortzetting van de militaire actie op te brengen en aan te wenden.

Brugge en het Brugse Vrije kregen het bevel voor de verdediging van de visserij en de koopvaardij op het Zwin een vloot van 5 oorlogsbodems in stand te houden en ontvingen hiervoor een eerste voorschot van 4.000 pond (elk van 40 groten). De door de Staten van Vlaanderen te Sluis in de vaart gebrachte schepen waren het admiraalschip de *Grooten Arend* en vier andere vaartuigen, de *Marie*, het *Serpent*, het *Jacht van Zeeland* en de *Rijnsche Boodt*. Dit smaldeel vervoegde in September 1543 de keizerlijke zeemacht in Zeeland en ving daarna vóór de Vlaamse kust zijn taak aan. Hierbij ging reeds op 13 October 1543 de *Rijnsche Boodt* door storm voor de kust nabij Mardyck (Duinkerke) verloren. Ten slotte bleven er maar drie vaartuigen meer in de vaart en moest men beroep doen op twee andere schepen ontleend aan Duinkerke, namelijk de *Hazewind* en de *Vlieghere*, het klein gekaapt Frans scheepje. Op 19 October 1543 nochtans gaf de landvoogdes aan de Staten van Vlaanderen het bevel hun smaldeel te ontakelen en te vervangen door twee kleine kustwachters, die tijdens de wintermaanden de kleine visserij zouden konvooiëren. De Staten van Vlaanderen kozen voor deze taak de twee reeds in dienst genomen scheep-

jes van Duinkerke uit. Het ene schip, de *Hazewind* huurden ze van de gemeente Duinkerke en betaalden hiervoor 600 carolus gulden, het andere, de *Vlieghere* kochten ze voor de kleine som van 28 pond. Zij zelf ontvingen tot vergoeding van hun onkosten credieten tot een beloop van 7.600 (elk van 40 groten). Aldus kon de konvooiëring van de kleine visserij en de beveiliging van het Zwin tot April 1544 voortgezet worden.

De voortzetting van de konvooiëring bleek ook nodig voor de grote visserij. Reeds in Maart 1544 besloot de landvoogdes dat de Staten van Vlaanderen op een algemene bedde van 600.000 schilden een som van 32.000 florijn zouden aanwenden voor de uitrusting van 5 oorlogsbodems, die door de visserijhavens zouden uitgestuurd worden. Ditmaal zouden de onkosten van de algemene bewapening gedeeltelijk ook door belastingen gedekt worden. Aldus zou men in de zeesteden een lastgeld van 5 schellingen op elk last aangevoerde kaakharing heffen. Van de vijf door de visserijhavens in Augustus uitgestuurde konvooschepen behoorden er twee aan Nieuwpoort en een aan Oostende. De beide Duinkerke oorlogsbodems, de *Arent* en de *Hazewind*, maakten zich dezelfde maand nog meester van een Frans vaartuig uit Dieppe, geladen met Franse en Schotse goederen. Ook het Oostendse konvooschip wist een Franse boot uit Dieppe te kapen. Reeds in September 1544 nochtans werd te Crespy-en-Laonnais de vrede tussen Frans I en Karel V hersteld en kon men tot de likwidatie van de konvooiëring overgaan. Toch duurde het nog tot Maart 1545 vooraleer de Staten van Vlaanderen te Sluis hun afgedankte schepen, de *Marie*, het *Serpent*, het *Jacht van Zeelandt* en de *Vlieghere* door verkoop van de hand deden.

4. - DE NATIONALE « ARMEE TER ZEE » IN ACTIE (1547-1559)

In 1547 brak er tussen Engeland en Schotland een oorlog uit, welke voor de koopvaardij en de zeevisserij van de Nederlanden zeer gevaarlijk kon worden. Zowel van de zijde van de Schotten, als van die van de Engelsen ondervonden de Vlaamse zeelieden dat jaar allerlei plagerijen, waaronder niet het minst aanvallen op zee. Reeds in Maart 1547 deed Maria van Hongarije hier over haar beklag bij de regering van Hendrik VIII, de Engelse koning, evenwel zonder resultaat. Vandaar de onderhandelingen, die van dat ogenblik af tussen de zeesteden en de Staten van Vlaanderen enerzijds en de centrale regering anderzijds nopens de konvooiëring van de grote visserij ingezet werden.

Dat er in deze kwestie niet te onderschatten belangen op het spel stonden, blijkt wel uit een door de visserijhavens opgesteld memorandum, waarin het aantal buizen waarover Vlaanderen, Zeeland en Holland op dat ogenblik gezamenlijk beschikten op 500 eenheden en de totale jaarlijkse aanvoer op gemiddeld 15.000 last kaakharing

geschat werden. Vooral Vlaanderen scheen meer dan ooit aan een doelmatige beveiliging op zee behoefte te hebben. De regering van Maria van Hongarije besloot dan ook uitgebreide voorzorgsmaatregelen te treffen.

Ze nam inderdaad het initiatief tot de uitrusting van een vlootmacht tot konvooiëring van gans de vissersvloot. Om de nodige credieten voor de uitvoering van dit plan bijeen te brengen stelde ze aan de provinciale Staten van de drie maritieme provinciën de heffing voor van een algemeen lastgeld op de aangevoerde haring, benevens een bijzondere belasting op de wijn. Dit voorstel stuitte onmiddellijk op hard verzet vanwege de Staten van Holland en van Zeeland, die het gans plan verwierpen. De keizer zag zich dan ook verplicht in Juni 1547 aan de haringvissers het uitvaren voor het aanbreken van de maand September te verbieden. Toch gingen de Vlaamse visserijhavens op het voorstel van de regering in. Ze bewapenden de gevraagde konvooschepen, die ingelijfd werden bij de keizer-

lijke « armee ter zee » in Zeeland en waarvoor de admiraal Maximiliaan van Bourgondië-Beveren een politiereglement in 50 artikels deed opstellen. Aldus stuurden Oostende en Nieuwpoort elk een schip uit, Duinkerke waarschijnlijk twee. Het Nieuwpoortse konvooschip, waarvan de rekening bewaard gebleven is, was de *Michiel*, met een tonnemaat van 80 vaten en een bemanning van 72 koppen. Dit Nieuwpoortse oorlogsschip alleen had een konvooi van zowat 60 buizen te verzekeren.

Het verzet van de Hollanders tegen de heffing van het lastgeld belette de regering nochtans niet toch haar programma ten uitvoer te brengen. In 1548 kon ze met de hulp van de Vlaamse en de Zeeuwse visserijhavens een vloot van 11 oorlogsbodems uitrusten en het jaar nadien, in 1549, een van 8, welke onder het bevel van Geraard van Meckeren gesteld werd. Deze kreeg opdracht de ganse scheepvaart op de Nederlanden te beveiligen. Van April tot September 1549 konvooeerde hij de koopvaardij, daarna escorteerde hij de grote visserij. De zeesteden zelf zorgden tijdens de winterperiode voor de begeleiding van de kleine visserij. Eerst in 1550 gaven de Hollanders hun verzet op en vertrouwden ze hun vissers aan de keizerlijke oorlogsvloot toe. Deze telde dat jaar 7 schepen en stond steeds onder het bevel van Geraard van Meckeren.

Slechts in April 1551 kwam er een einde aan het Anglo-Schots conflict en tevens aan de vijandelijkheden op zee. Tot op dat ogenblik bleef de konvooiëring door een vloot van 6 oorlogsbodems verzekerd.

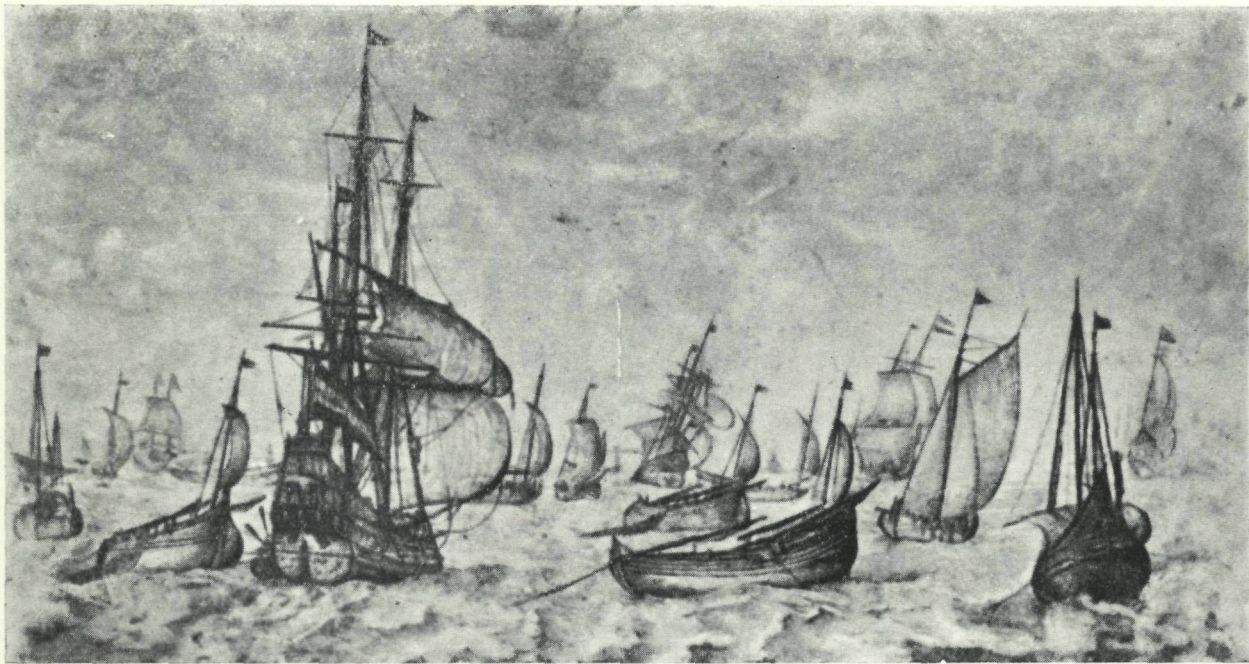
Na de moeilijkheden met de Schotten begon weldra opnieuw de oorlog (5^e oorlog) met Frankrijk, waar Hendrik II, opvolger van Frans I de troon beklommen had. In 1551 wou de regering dan ook naast de konvooiëring van de grote visserij, ook die van de kaapvaardij volledig op zich nemen. Dartoë eiste ze van de zeesteden een hoger lastgeld, wat door dezen en hun provinciale Staten afgewezen werd. De Vlaamse visserijhavens zetten dan ook met de Franse admiraliteit onderhandelingen in ten einde de erkenning van de onzijdigheid van de haringvissers te bekomen. Ze werden hierin gesteund door de Normandische zeesteden, die hetzelfde van de admiraal van de Nederlanden poogden te bekomen. De gouvernante wou evenwel op deze voorstellen niet ingaan, zodat men wel tot konvooiëring moest overgaan. In September 1551 werd dan eindelijk met de reorganisatie van de keizerlijke oorlogsvloot een aanvang gemaakt. Aldus kon tijdens de winter van 1551-'52 een flotielje van 13 schepen in de vaart worden gebracht. In de loop van het jaar 1552 kon de regering van Maria van Hongarije met de zeesteden van de drie maritieme provinciën eindelijk tot een accoord geraken. Het cijfer van het lastgeld werd verlaagd en de regering nam de konvooiëring volledig op zich. De keizer verbood dan ook op 26 Juli 1552 aan al de haringvissers met hun buizen uit te zeilen vooraleer

zijn oorlogsvloot zelf uitvaarde. De admiraliteit wist dat jaar, dank zij de onvermoeibare werking van Scepperus, niet minder dan 18 oorlogsbodems in de vaart te brengen. Hiervan werden er twee geleverd door Duinkerke en twee door Nieuwpoort, namelijk de *Eenhorn* en de *Swarte Leeuwe*, die een gezamenlijke tonnemaat van 147 vaten hadden. Tot bestrijding van de onkosten door deze bewapening tweegebracht verleende de keizer aan de zeesteden van Vlaanderen, Zeeland en Holland in het totaal 12.000 gulden, waarvan 3.000 aan de Vlamingen toegekend werden. Na afloop van de grote visserij werd, tijdens de winter van 1552-1553, de konvooiëring van de kleine visserij verzekerd door drie kustwachters van de Vlaamse zeesteden, die hiervoor een nieuwe toelage ten bedrage van 5.000 gulden ontvingen.

De Hollanders, die met de inrichting van een keizerlijke oorlogsvloot weinig ingenomen waren, lieten weldra te verstaan geven dat de konvooiëring, zoals ze door de regering werd opgevat, hen geen voldoening gaf. In werkelijkheid vreesden ze dat het lastgeld met de tijd tot een belasting zou worden welke op de visserij en de vishandel zou blijven drukken. In 1553, wegens het uitblijven van een nieuw accoord, besloot de regering aan de haringvissers toe te laten zonder enig escorte maar bewapend en in groep met hun buizen uit te varen. Toch werd de keizerlijke oorlogsmarine niet gedomobiliseerd. Integendeel, met de hulp van de Vlaamse zeesteden, die tegen een toelage van 12.000 gulden 6 oorlogsschepen leverden, bleef ze zelf zeer actief. Haar bevelhebber, Geraard van Meckeren, werd in December 1553 tot de rang van vice-admiraal verheven. Gezien dat jaar de strijd op zee opnieuw ingezet geworden was, bleef van Meckeren met zijn vloot, die een 12-tal schepen telde, zowel de scheepvaart konvooiëren, als de kaapvaart beoefenen. Van 21 September 1553 tot 30 Juni 1554 maakte hij zowat 28 « prijzen » (prises). Dit succes had hij vooral te danken aan de medewerking van de Duinkerke oorlogsschepen, de *Arend* en de *Hazewind*, die heel wat buit maakten.

Aangemoedigd door dit succes verbood de keizer op 1 Juni 1554 opnieuw aan alle haringvissers uit te varen zonder begeleiding van zijn oorlogsmarine. Dat jaar bracht de regering voor de konvooiëring van de scheepvaart al te zamen 14 oorlogsbodems in de vaart. Daarnaast rustten de zeesteden voor eigen rekening steeds eigen konvooischepen uit. Zo gebeurde het in die jaren dat Duinkerke niet 2, maar 4 en zelfs 6 oorlogsbodems in de vaart had.

Een er van was trouwens het schip van Geraard van Meckeren zelf. Deze maakte van 1 Juli 1554 tot 30 Juni 1555 niet minder dan 30 prijzen. Ook het Nieuwpoortse konvooschip maakte tijdens de grote visserij van het jaar 1554 een niet te versmaden buit. Het kaapte twee kleine Franse oorlogsscheepje uit Dieppe en nam er de bemanningen van gevangen.

W. Van de Velde, de Oude. — « Buizen op haringvangst in gezelschap van konvoischepen ». (XVIIe eeuw.)

In het vooruitzicht van een mogelijke Franse weerwraak vernieuwde de keizer reeds op 3 Mei 1555 zijn vroegere ordonnanties, die het verbod inhielden uit te varen vooraleer zijn oorlogsvloot klaar was. In Augustus inderdaad werd een konvooi van 13 Vlaamse koopvaardijsschepen, komende van Antwerpen en op weg naar Spanje, door een vloot van 18 oorlogsbodems uit Dieppe overvallen. Alhoewel ze zelf grote verliezen leden, wisten de Fransen 5 koopvaarders met hun bemanning en hun lading te kapen en naar hun havens op te brengen. In September daaropvolgende poogde een Frans smaldeel uit Dieppe, bestaande uit niet minder dan 28 oorlogsschepen in de Engelse wateren nabij Great-Yarmouth de vissersvloot van de Nederlanden, die zowat 600 buizen telde en door 18 konvoischepen geëscorteerd werd, uiteen te drijven. De Fransen werden echter zelf door de storm verast en hun oorlogsvloot uiteengeslagen. De keizerlijke marine hield dus stand. Dat jaar evenwel deed Karel V afstand van de troon en trok zich in Spanje terug. Het was van Meckeren, die de keizer over zee veilig ter bestemming bracht. In 1555 stierf ook de bezieler van de keizerlijke oorlogsmarine, Scep-perus. De vrede met Frankrijk kwam voorlopig nog niet tot stand. Wel werd er in Februari 1556 tussen de keizer en Hendrik II een wapenstilstand besloten.

In het begin van 1557 brak opnieuw de oorlog (6^e oorlog) tussen Frankrijk en Spanje uit. Nogmaals schaarde Engeland zich aan de zijde van dit laatste land. De Engelse koningin, Maria Tudor, was

inderdaad in het huwelijk getreden met Filips II, die Karel V in Spanje en de Nederlanden als vorst opgevolgd was. De krijgsverrichtingen tussen de oorlogvoerende mogendheden speelden zich ditmaal in de omgeving van Calais, het Engelse bruggenhoofd en Duinkerke, de Vlaamse kapershaven af. Aanvankelijk rukten de Spanjaarden op tot Saint-Quentin. In 1558 evenwel konden de Fransen zich meester maken niet alleen van Calais, maar ook van Duinkerke, welke havenstad in hun hand viel samen met haar twee oorlogsschepen. Wel is waar konden de Spanjaarden kort daarop Duinkerke bevrijden, maar Calais bleef voorgoed in Frans bezit. Aan die verschillende krijgsverrichtingen nam ook de koninklijke vloot, bestaande uit 30 oorlogsbodems onder het bevel van Geraard van Meckeren, deel. De brand en de plundering van Duinkerke hadden evenwel voor gevolg dat deze stad voortaan geen konvoischepen meer kon uitsuren. Nieuwpoort en Oostende, die tot dan toe de kleine visserij hadden kunnen escorteren, poogden de konvooiering van de grote visserij in stand te houden, maar gelukten hier niet in. De regering van Filips II wou hen inderdaad opnieuw tot betaling van een lastgeld verplichten, wat ze afwezen. Toen in de loop van 1559 te Cateau-Cambrésis de vrede met Frankrijk eindelijk gesloten werd, werd ook de koninklijke marine in de Nederlanden gedemobiliseerd. Van Meckeren, die zich in zijn geboorteplaats, Bergen-Sint-Winnoks, teruggetrokken had, ontving wel is waar nog een aanbod vanwege de admiraliteit om een 20-tal schepen uit te rusten, maar zijn ziekte belette hem hierop in te gaan.

Zo moest Filips II dan ook voortaan op zee een passieve houding aannemen, vooral tegenover de Schotten en de Engelsen, die onder de regering van Elisabeth zijn voornaamste vijanden werden. Volmondig bekenden zijn diplomaten: « Wij hebben geen vloot om hen te weerstaan en we ondervinden hiervan de nadelige gevolgen in de grote visserij ».

Aldus had gedurende het grootste gedeelte van de regering van Karel V een nationale zeemacht zowel de grote als de kleine visserij gekonvoieerd. Deze oorlogsmarine werd het eerst georganiseerd door de Staten van Vlaanderen met de medewerking van de Vlaamse visserijhavens Oostende, Nieuwpoort en vooral Duinkerke. Van 1540 stond die nationale zeemacht in dienst van de keizer, die er van 1547 af een keizerlijke « armee ter zee » voor de kaapvaart en de konvooiing van maakte. Van 1550 af beschermde deze nationale marine bovendien ook nog de koopvaardijvloot. Zo was de zeemacht op weg een bestendig karakter aan te nemen, mede door de reorganisatie van de admiraliteit en de inrichting van een commissariaat voor oorlog en marine. Degenen, die aan dit werk hun beste krachten wijdden waren de superintendent van de marine, Scepperus, afkomstig uit Nieuwpoort, de gezagvoerder van de keizerlijke oorlogsbodems, Geraard van Meckeren, de Duinkerse kapitein en kaper en de admiraal-generaal, Maximiliaan van Bourgondië-Beveren, uit Veere. Zo was het dan ook niet zozeer Holland, maar wel Vlaanderen, dat tot de vorming van een eerste nationale vlootmacht in de Nederlanden het meest had bijgedragen.

Met het einde van de oorlog tegen Frankrijk en

zijn bondgenoten en met de troonsbestijging van Filips II kwam er evenwel aan deze eerste poging om tot een bestendige nationale oorlogsmarine te komen een einde.

BIBLIOGRAFIE

- Dr. J. Denucé. — *De Vlaamsche en de Antwerpsche admiraliteit*. Brussel, 1944.
- Jos. De Smet. — *De krijgsvloot van de Staten van Vlaanderen in de XVIe en XVIIe eeuwen*, in « Handelingen van het genootschap voor geschiedenis gesticht onder de benaming « Société d'Emulation » te Brugge », deel LXXXI (1938), pp. 1-4.
- E. Van Bruyssel. — *Histoire du commerce et de la marine en Belgique*. Bruxelles, 1861-65, 3 vol.
- J. Craeybeckx. — *De organisatie en de konvooiing van de koopvaardijvloot op het einde van de regering van Karel V*, in « Bijdragen voor de geschiedenis der Nederlanden », 's Gravenhage-Antwerpen, 1949, pp. 180-208.
- J. Craeybeckx. — *Onze krijgsvloot in de XVIe eeuw*, in « Höt Leger - De Natie », 3e jaargang, nrs 11 en 12, Nov.-Dec. 1948.
- R. Degryse. — *De konvooiing van de Vlaamsche vissersvloot in de XVe en de XVIe eeuw*, in « Bijdragen voor de geschiedenis der Nederlanden », 's Gravenhage-Antwerpen, 1948, pp. 1-24.
- R. Degryse. — *Le convoi de la pêche à Dunkerque aux XVe et XVIe siècles*, in « La Revue du Nord », Lille, 1951, pp. 117-127.
- V. Derode. — *La marine dunkerquoise avant le XVIIe siècle*, in « Mémoire de la société dunkerquoise », t. XI (1865-66), pp. 210-216.
- H. Malo. — *Les corsaires dunkerquois et Jean Bart. Des origines à 1702*. Paris, 1912-13, 2 vol., t. I.
- E.A. Gerbosch. — *Amiraux et corsaires belges*, Bruxelles, 1943.
- L. De Baecker. — *Etude biographique sur Gérard van Meckeren, vice-amiral de Flandre*, in « Ann. Soc. d'Emulation de Bruges », 2me série, t. VI, 1849.
- E. Vlietinck. — *Het oude Oostende en zijn driejarige belegering*. Oostende, 1897.
- F. Priem et Delepière. — *Précis analytique des documents conservés aux archives de la Flandre occidentale*, 2e série, t. III. Bruges, 1845.
- J. Hinneman. — *Corn. Dupl. Scepperus*. Studie in voorbereiding.
- Onuitgegeven bronnen : Nieuwpoort. Oud archief, nr 4852. Rekeningen van de konvooischepen; nr 4843. Rekeningen van gekaapte goederen.

